

КЪМР-ни Правительствосунда

Бир къырап экзаменни къуралылу бардырыу - бек магъаналы жумушду

КЪМР-ни Башчысы Арсен Канокос Зольск районда болган заманда берген буйрукъланы толтуру ючюн, республикалы министрле ишлерин башча кыуаргъа тошеркиди. Аны юсюнден премьер Руслан Ханосов Правительстволу кезиулу жыйынында айтканды.

Башчыны буйрукълары кел эдиле. Аланы ити кесегине бюджетден аха керек болганын эсет аласкъ, июнь айда келир жылны бюджетине тюзетиуле этрге тошеркиди. Быйыл эмда келир жылда къаллай ишлени тамамларга къолубуздан келгини тынгылы айыргъа, аха къолайбызы тергерге, аны башча жерден мажарууну сагышын этрге керекбиз, - деп белгилегенди Правительстволу Председатели.

Жыйынында бир къырап экзаменге улуу эт бурулганды. О республикада 27-чи майда башланганды. Аны алтында уа КЪМР-ни Башчысы тийишли министрлерден ЕФЗ-ни та къурауну, аны тынгылы бардыруу мадарларын этерлерин излегенди. «Бир къырап экзаменге тохташдырылган излемлеге

тийишлиликке бардырылгъа керекди, бир торлю бузулукъ этилмеине бек сакъ болугъуз», - дегенди.

Билим беруу эм илму министр Пшикан Семенов билдиргенча, биринчи эм артыкъда кел адам къытайшан къырап экзамен орус тилден болганды. Аны республиканы 38 пунктунда 6958 выпускник бергенди. Аланы санына алгын жылны выпускниклери да киредиле.

Экзаменге окуучулары 95 проценти келгенди. ЕФЗ бардырылганды, эсет алгъра бу зукълукъла болмагъанды, сабийле та онгла къурапгъа, ата-аналардан бир торлю таргыбъу келмегенди.

Министр айтханыча, ЕФЗ кытап ба теңгештиргенди, буйрукълар та тийишлиликке аман саны, тиликлери да эсенди. 2012

жылда аллайла 90-нга жетген эдиле, быйыл - 143 болгандыла. Бир-бир пунктлада уа 3-4 къурауучу оқуна болганды. Энди экзамен биологиядан, историядан, информатикадан берилкиди. Правительстволу Председатели министрле Битеулу билим берген школаны бошагъанланы аттестациялау жаны бла республикалы комиссияны членлери бла тобеширге эмда селвеширге кереклисин эсертгенди. Алай бла ЕФЗ-ни заманында праваксия ишлерден къутулурга болугъун чертгенди. «Север Кавказны республикаларында оқуучула 100 балл алырга болуукъларына келле ийнаныл эселе да, выпускниклени билимлерине тоз баха бирчере керекди. Бизни сабийлерибиз бизден акылыгыла, ала аны билимлери бла кергюзторге керекди.

Экономиканы айтнууы министри Муускуланы Алий а жыйылыуа къатышханыла а адамланы къырап эм муниципальный жумушларын электрон аман бла «бир терезеде» тамамлау иш

къалай барганыны юсюнден билдиргенди. Ол 2015 жылда халкыны 90 проценти къырап жумушларын ма ол аман бла тамамларга керекди, дегенди. Аны тап къурау ючюн, районда кел функциялы арала къурапкъыдыла, эпледе уа - тийишли ишчи жерле ачылыкдыла. Премьер ол ишни андан да къыска заманы ичинде бошарга эмда адамлаула электрон аман бла жумушларын тамамлау илгинин дайым да анылаула тургъа бурогъанды.

Кенгешде башха вопросла да сюзолгенди. Министрле ведомстволу къырап программаланы терихер жарашдырырга, бюджетден аха къорачна этенде, бек алгъа аны къысы жумушларга жоурга бек болганын белгиле, биринчиден иш хакъны телерге кереклиси кыты эсертлгенди.

КЪМР-ни Башчысыны бла Правительстволу пресс-службасы.

ЭСЕПЛЕ

Жамауат биригулеге - себеплик

КЪМР-ни Асламын информация органы, жамауат эм дин организацияланы ишлери жаны бла министрствосу социальный магаланы проектлени конкурсуно итгаларны чыгаргъанды. О республиканы коммерциаллы магаланы организацияланы араларында бардырылган эди. Конкурса битеу да 11 организация къатышханды. Жюрины оюмуна керге, аны жерле 10-сую тийишли болгандыла: «Союз

Чернобыль», «Урушну инвалидлери», ОВД-ни бла ВВ-ны ветеранларыны совети, Ветеранланы (пенсиячылары), КЪМР-ни Пенсиячылары, Афганлы ветеранларыны, Тишируулары, Журналист оюсулары, Инвалидлени организацияны Сохурлуларыны оюсулары. Бейонненг субсидияла 4 миллион 195 минг сомга жетедиле.

Кырапдан болушукъ быйыл Чернобыль АЭС-де, урушлада

болганыны сейрлерин къорулау, ёсоп келген телюню граждандар патриот сезимге ююртуу, пенсиячылары жамауат жашауа ююртуу эм журналистлени усталыкъ жаны бла келендириу проекте табыркъыдыла.

АСИЕТ ПШИГОШЕВА. КЪМР-ни Асламын информация органы, жамауат эм дин организацияланы ишлери жаны бла министрствосуну пресс-службасы.

Тергиле

Четен - аурланганганды

КЪМР-ни Экономиканы айтнууы министрствосуну пресс-службасы билдиргенлери керге, 2013 жылдан потребитель кезини санынауу жагы аманлы кийрилгенди. Аны ичинде жашау этрге аханын елчени да аны бла тийишлиликте тохташдырыладыла. Алай бла биринчи кварталда Къабарты-Малкъарда адам баынган ол 6370 сом болганды. Билтър бла теңгештиргенде, ол керюмда 24 процентте эсенди. Пенсиячыла уа 5066 сом тохташдырылганды.

Семинар

Тарифлеге дайым кёз-къулакъл болуп турурга

Къабарты-Малкъарны Энергетика, жашау журт-коммунальнны молк эмда тариф политика министрствосунда Тарифле жаны бла федеральный службаны келчилери къатышты, семинар келчиси бардырылганды. Анда саягъалауу службаны биржени информатика-аналитика системасыны регион кесегини бизни республикада синдириу юсюнден вопросларга къатышанды. Ол ведомстволу келчиси Роман Жеребов этилге ишле ити багъа бергенди. Министрствонун башчысы Кумменланы Тахир бла системаны биринчи кесегин хайырланырга быйыл берилге деп алай келишим да этгенди ол.

Биржени информатика-аналитика система тарифлени тохташдырыу органы бла тарифлени хайырланычуны организацияланы араларында автоматизация халда байламлыкъла къуарды. Саулай къырлада аны хайыры бла коммуналь жумушлары, электр-ючюн, сууну, газны эм жылыуу бирюню тарифлерине дайым кёз-къулакъл болуп турурга эм ала ны юслери бла этилген онуланый хайырлыкъларын келторге онг берилкиди.

Роман Жеребов республикада быллай жумуш ачюн тевелерге контроль этлен системаны сынау халда ишлетип керюрге сейри болганын да билдиргенди. Аны оқунда керге, бу комплекси хайыры бла ЖКХ сферда тоз ители ишлемеген организацияланы бла посредниклени ачыкхала, аланы бу

рынокдан кетерге аман болуукълда. Хайырланычулары тевелери жумушла жиберген неда энгергерсурсла бла жалыкхан предпритиельла эмананымда ол толунунай жетерча этилик мадарлары Кумменланы Тахир да дурус кергенди.

Жыйынында дагында бюджет сферда урунган предпритиельла да эм организациялада энгергерсурсла уа жаны бла бардырылган предпритиельла бла байламлы «Мониторинг энгергоэффективности» аналитика системаны хайырланырга беруу вопросларга да къаралганды.

ГУЗЕПЛАНЫ ИИДРА. КЪМР-ни Энергетика, жашау журт-коммунальнны молк эмда тариф политика министрствосуну пресс-службасы.

Айырыла

Тёрт мандатха - беш кандидат

Черек муниципальный районну Бызынгъ элинде 2013 жылда 26-чы майда жер-жерли самоуправленины бешинчи чакъырылууну кел мандаты айыруу округунда къошакъ айыруула болгандыла. Алада төрт мандат беш кандидат кергюзолгенди. Территориаллы айыруу комиссиядан билдиргенлери керге, сайлаула тын-ырахат эм къураулуу озгандыла. Айыруу участканы тизмесинде 596 адам бар эди, аладан 300 келторге 305 сайлауучу къатышханды. Ол а айыруулары битеулу саныны 51,17 проценти. Къол келторген эм бюллетенлени санай туруп эм проголосланы къызылганын кезуде законнга бузулукъл этилгенди деп таргыбъу болмагъанды, айыруула тоз болганылары тохташдырылганды.

Тёрт мандатха беш кандидат бар эди. Айыруулары итгаларына кёз Бызынгъда кел мандаты айыруу округда жер-жерли самоуправленины Советине депутатха «Единая Россия» битеуроссий политика партины ючн келчиси сайланганды. Ала быладыла: Холаланы Абдуверимини жашы Салих очюн айыруучулары асламысы (83,93 процент), Чоайланы Омарны жашы Назир (83,61 процент) эм Шауаланы Тебонун жашы Гёндийн очюн да (79,67 процент) къол келторгенде. Кесин депутатха кандидатха кергюзот Болотланы Хайбарны жашы Хызыргъа да айыруучулары 75,41 проценти ырызлыкъларын бергенди.

Бизынги элли администрациясыны башчысы Рахалланы Исмаиль айыруу участкъга келип къол келторгенлери ючюн, эллилерине керге ырызлыкълары айтханды. «Бююнг бизни жерлешерибиз келсери сайлауларын эттеңдиле, төрт элибизге жер-жерли властаны органдарында аланы сейрлерин къоруларларын ышангандыла. Ол багъа уа бер жаны бла жорюрге хошукъ береди, экинчи жаңындан а, бек жуаптылды! Элли айыруучуларыны ышануларын тас этим,

битеу ючюн салып, ишлерге керекди», - дегенди ол. Эсет саялыкъл: къошакъ айыруула 2012 жылда ноябрюде эм 2013 жылда февралда Бызынгъ элли жер-жерли самоуправленины Советини осесиясыны оную бла төрт депутатыны полномочиялары болжалдан алгъа тохтатылганылары бла байламдыла.

Черек муниципальный районну жер-жерли администрациясыны пресс-службасы.

Жазылуу-2013

Ашы ишни болжалла салмагъыз
Хуфметни жамауат!
2013 жылны экинчи жарымына «Заман» газети жазылуу андан ары бардырылады. Бу маганалы, керекти ишни болжалла салмагъыз. Кезинде тындырылган жумуш тынгылы, огуфру да болуу, деп баш айтмайдыла салкъыбызда.
«Заман»ны» фекаленилси.
Бизни индексибиз - 51532

Сагъалау

Владимир Хажуев - Россейни машинала ишлеуно сыйлы къуллукълчусу

Россей Федерацияны Президентини Указы бла «Терекде алмаз инструментле чыгаргъан завод» ачыкъ акционер обществону директорларыны советини председатели **Владимир Хажуев** машинала ишлеуде къыйлы эм кел жылна бек жарыкълы урунган ючюн «Россей Федерацияны машинала ишлеуно сыйлы къуллукълчусу» деген ат аталганды.

Владимир Хажуев 1938 жылда Терек посёлкада тууганды. Эл молкню механизациялау эм электрификациялау Москва институту болганды. 1959 жылда тууган республикасында Прохладный ремонт заводда ишле башлаганды. Алгъа тамата мастер, ызы бла уа инженер-конструктор болганды. 1960 жылда халкъ молкню Къабарты-Малкъар советини оную бла Терек шахарда

ачылган алмаз инструментле заводха керюролгенди. Анда уа инженер-конструктор предпри-

тияны онуючусуна дери эсенди. Владимир Хажуевни 1997 жылда КЪМР-ни промышленно, транспорт эм селье министрлени къуллугына салгандыла. 1999 жылдан башлап 2002 жылга дери кезуде Россей Федерацияны Федеральнны Жыйылууну Федерация Советини членини РФ-ни субъектини - Къабарты-Малкъар Республиканы - иши жаны бла болушукълчусу болуп ишлегенди.

1998 жылда уа заводха акционер обществону директорларыны советини председатели болуп къайтханды. 2001 жылда ол «Терекмаз» ОАО-ну генеральный директоруна сайланганды. 2005 жылда беру уа директорларыны советини председателиди.

Замира КУАНТОВА. Терк району администрациясыны пресс-службасы.

Оноу

Кимгу эм иги предприниматель

Алгъаркъада «Синдика» къошакъ къууауучу халкъларындыла, чик шахар округу 2012 жылда эм иги предприниматели» деген конкурса хорлагъанланы саулагъала болганды. Муниципалитетни жер-жерли администрациясыны пресс-службасыдан билдиргенлери керге, анга 100 бизнесмен къатышханды. Айыруула сегиз номинацияда бардырылгандыла.

Жыйылуула келгенге кел жылланы ичинде шахар администрациясыны башчысы Кюмковны Мадина орталыкъ эм гиче бизнеси муниципалитетни экономикасын айналырга этте къошумчулыкълары белгилеп, бир келген бизнесменге администрацияны атында бизнеси курулушда «Асперид» организацияны башчысы Булатов Мухаммед; жумушла беруде -

дальлыкъларына, къаллай бир иш хакъыла чалогла тевелеринде, чыгаргъан продукцияларыны бла берген жумушларыны качествосуна эм къаллай бир ишчи жер къурагъанларына керге багъа бергенди. Къайсы къаллай жандарулукъ эм жамауат ишлеге къатышканы да этге алынганды.

Алайда да, комиссия конкурса къатышханланы ишлерин хар жаны бла да озгенден сора хорлагъанланы тизмесин къурагъанды. Эл молк эм аш-азыкъ сферда биринчи жери «Келенген жуаптылыгы» болган «Налдикюле» обществону генеральный директору Борис Шугушев алганды.

Промышленность, транспорт эм саязда - «Азот» предпритиини башчысы Каюв Анатолий; саулагъалауу эм гиче предприниматель Назарова Ксения; жамауат аш-азыкъ жарашдырууда - «Эльдорат» ООО-ну директору Балахов Вячеслав; курулушда - «Асперид» организацияны башчысы Булатов Мухаммед; жумушла беруде -

Ташигуова Элла - «Бора Маиса» ООО-ну директору; ЖКХ бла экологияда «Эколог плюс» ООО-ну башчысы Абуков Лостанбек эм инновация сферда - «Информационно-коммуникационные технологии» компанияны генеральный директору Солдовенкова Ольга хорлагъанды.

Конкурсу энци номинацияларында алчы болгандыла да берилгенди саулагъала. Иги иш хакъы тевелери ючюн Ксения Назарова болганынды. «Бертилик» ООО-ну директору Муреди Кабляков кел ишчи жерле къурагъаны ючюн саулагъанганды. «Иш келти тишируу» номинацияда уа «Мраморный двор» кафени директору Эмма Кумукова хорлагъанды. «Шагди» ООО-ну директору Заур Нагоев уа комиссия «Жетишмил ишлеген жакъ предприниматели» деген белги бергенди.

Конкурса хорлагъанла дипломла бла, белгине эм «Алтын алде» деген приз бла саулагъангандыла.

Бизни юрр.

Конкурс

Сочиге Олимпиадагъа пүтвёкка алыр ючюн

«Ростелеком-Юг» къурап журналистлени араларында «Взгляд в электронное будущее» конкурс бардырылганды. Бу ююнде жюри аны регион кезиуно итгаларына чыгаргъанды. Анда саягъалауу «Интернет-басма», «Басма СММ», «Радио», «Телевидение» эм «Фотоспортж» номинацияда берилгенди.

Юг эм Север-Кавказ федеральный округлада хорлагъанлары араларында «Интернет-басма» номинацияда Алииланы Элдар башчылык этген «Регион онлайн» информатикалы портал онгу болганды. Ол диплом бла саулагъанганды.

Беш номинацияда да хорлагъанла энди Москвага конкурсу федеральный кезиуно къатышырга атланрыкъыдыла.

дыруучу органы бла тарифлени хайырланычуны организацияланы араларында автоматизация халда байламлыкъла къуарды. Саулай къырлада аны хайыры бла коммуналь жумушлары, электр-ючюн, сууну, газны эм жылыуу бирюню тарифлерине дайым кёз-къулакъл болуп турурга эм ала ны юслери бла этилген онуланый хайырлыкъларын келторге онг берилкиди.

Роман Жеребов республикада быллай жумуш ачюн тевелерге контроль этлен системаны сынау халда ишлетип керюрге сейри болганын да билдиргенди. Аны оқунда керге, бу комплекси хайыры бла ЖКХ сферда тоз ители ишлемеген организацияланы бла посредниклени ачыкхала, аланы бу

рынокдан кетерге аман болуукълда. Хайырланычулары тевелери жумушла жиберген неда энгергерсурсла бла жалыкхан предпритиельла эмананымда ол толунунай жетерча этилик мадарлары Кумменланы Тахир да дурус кергенди.

Жыйынында дагында бюджет сферда урунган предпритиельла да эм организациялада энгергерсурсла уа жаны бла бардырылган предпритиельла бла байламлы «Мониторинг энгергоэффективности» аналитика системаны хайырланырга беруу вопросларга да къаралганды.

ГУЗЕПЛАНЫ ИИДРА. КЪМР-ни Энергетика, жашау журт-коммунальнны молк эмда тариф политика министрствосуну пресс-службасы.

ла. Анда уа 2014 жылда Сочиге болуукъл кыш Олимпиада оюнула багыкълагъа путёвкала берилкиди. Сагъалауу 3-4-чи июнда өтеркиди.

ТАППАСХАЛЛАНЫ АМИНАТ.

<p>Фахмулу поэт, публицист, кёчюруноу эмда айтхылы жамауат къуллукълчу</p> <p>2-3 бетле</p>	<p>Миллет театрла сынауларын, оюмларын бир-бирге айтхандыла</p> <p>4 бет</p>	<p>Гёжефлени кыты юрешлери</p> <p>4 бет</p>
---	--	---

Фахмуллу поэт, публицист, кёчүрчүчү

ГУРТУЛАНЫ САЛИХГЕ - 75 ЖЫЛ

Жашуу эм чыгармачылык жолу

Гуртуланы Солтанбекни жашы Салих 1938 жылда Ак-Суу элде тууганды. Башка малкарлы поэтика, назмуланы шоккодо окугубан кезиунде көчмөнчолукте жазып башлаганды. Биринчи китабы - «Эрттен» - 1961 жылда чыкканды.

Салих журналистикада, басмада да жашы уз кыйында К.М.Р-ни Басма, полиграфия эм китталаны сатыу комитетини башчысы болгонды. Бу кыулукта ишлей, ол республикалы литература журналланы тохтаусуз, жылы ичинде кёбюрөк да чыгыуларына улуу кыйын салганды.

жарыгы. «Жан халалык», «Төрт алма терек» дегенлери окуучу иги биледи.

Сёзсүз, Салих эм чыгармачылыгында кёчүрмечилик улуу жерни алганды. Гуржонко поэт Шота Руставелини «Кыяпан тери кийген батыр» деген поэмасын, Александр Пушкинни «Евгений Онегин» деген акъ сёз блж жазылган романын кыабартыны жазуучулары пирикаларын малкар тилде энчи китап этип басмада бергенди. Ол башка белгиле поэтлени - С. Есенинни, Т. Шевченкону, Е. Евтушенкону, К. Симоновун, М. Каримини, дагында башталаны - чыгармаларын да эшитиргенди өз тилинде.

Гуртуланы Салих Нальчикки 21-чи школунда түөбөшүдө, 1995 жыл.

деген драмасы сахнада салынганды.

Салих РФ-ни Жазуучулары, журналисттерини союзларыны членди, К.М.Р-ни культуларыны сыйлы кыулукчусу, Кыргызда-Черкес-

ни халкы назмуучусу. Кавказны жазуучуларыны клубуну президентини. Халк халы араларында шөхүлк баймалыкка салган кыйыны да тийиши белгилегенди. Гурту улу Винница областын

литература саугыасыны лауреаты. Грузия Республиканы Парламентини грамотасы блж саугыаланганды. Тбилисини сыйлы гражданиди. Бугагада «Минг-Тау» журналда ишлейди.

КЪАРЫНДАШ АДАБИЯТНЫ КЕЛЕЧИСИНИ СӨЗЮ Ата журтну, шөхүлүкчү блж сүймөкчүлүкни жырчысы

«Эски» темалада - жангы сыйфатла

«Хар жангы китап бла тобуеушу жаш келип, аны жылгыуна, чыпчыкчыланы жерпагыларына, шаудаланы ойноп баргыны туушларына, тереклени жашилгенчилерине, акъ тау башлада кёккө кыуанганды», - деп жазганды кавакка литератарыны классики Кэулииланы Кыйсын башка малкарлы жазуучу Гуртуланы Салихны «Сон кизилово делени» деген китабын юсюндөн. Поззияда ооземел бурган ызы бу: Кыйсын - Салих - чум - терек - таш - Малкар - Кавак - Дуния.

«Мени дунийа - элими кырдыгы бла ташларды», дейди ол.

Филология илмуланы доктору Кичюкчоланы Зуура «Онтологический метод, как ядро этнопоэтики» деген илму ичинде фольклор материалланы, малкар поэзияны классикерини назмуларыны юсюри блж былай оюмга чепери: таулада жашаган халкыны дуняга кыраулары «филологияны вертикальга» келишеди. Асыры теренге кирмей айтсак, ол таула, терекке, көк, таш эм башхаланды. Гуртуланы Салихни чыгармачылыгы ол бийик кыялыны таштарында бирди.

Нек дегене художник, кеси да эс этмел, кыяны-жаны бла да тауу болуп, вертикаль форма бла саягыш этеди. Ол а кавакка культураны художестоулу кодуна айлананды. Биз анга шагарты поэтни «Оууну ортасында ташла» деген

кылай ариу эшитилеме. Сүйөгелени бир бирге кёлсөлдүлөрүн, орталары бузула барганын «арыбагы ёбро тери кыядан тошдо?» деген фразеологик блж билдирди. Ол Орту тилде хайрыланычу: «Кылай кишиге ёдро арбаз бла?» деген сөзю туттады. Кён торлю ныхтылы жолдону айт: «Айры жарыгыны ийик оозгын жылларына кырап, былай оюмга гыа келеди: «Мени кюлерим, келечерим да эски башлыкка кыйдыла». Кавказ литературада не да Каваканы юсюндөн литература «эрижирген» башлыккы ма былай тап хайрыланды Гурту улу.

Жорпапула ЗУМАКЪУЛЛАНЫ Танзила Сен белгили, халк сыйлы кёрген

Эгечингеча ашыгыш келученг, Жарсыунг болса айтырга, Назмуларыма да махтар берученг, Сөзю тең эте алтынган.

Энди, алгычана, терт тобуялмайбыз, Заман кыйын, аз болумпу?
Асыу сөзлени да көп айтпалайбыз, Сөзюбоз шөш, саз болумпу?

Угъай, сен белгили, халк сыйлы кёрген, Бек да жашаган заманың, Биширип, татуулу тирлигин берген Тюз сөздөн чакъган сабаның.

«Мени дунийа - элими кырдыгы бла ташларды», дейди ол.

Филология илмуланы доктору Кичюкчоланы Зуура «Онтологический метод, как ядро этнопоэтики» деген илму ичинде фольклор материалланы, малкар поэзияны классикерини назмуларыны юсюри блж былай оюмга чепери: таулада жашаган халкыны дуняга кыраулары «филологияны вертикальга» келишеди. Асыры теренге кирмей айтсак, ол таула, терекке, көк, таш эм башхаланды. Гуртуланы Салихни чыгармачылыгы ол бийик кыялыны таштарында бирди.

Нек дегене художник, кеси да эс этмел, кыяны-жаны бла да тауу болуп, вертикаль форма бла саягыш этеди. Ол а кавакка культураны художестоулу кодуна айлананды. Биз анга шагарты поэтни «Оууну ортасында ташла» деген

кылай ариу эшитилеме. Сүйөгелени бир бирге кёлсөлдүлөрүн, орталары бузула барганын «арыбагы ёбро тери кыядан тошдо?» деген фразеологик блж билдирди. Ол Орту тилде хайрыланычу: «Кылай кишиге ёдро арбаз бла?» деген сөзю туттады. Кён торлю ныхтылы жолдону айт: «Айры жарыгыны ийик оозгын жылларына кырап, былай оюмга гыа келеди: «Мени кюлерим, келечерим да эски башлыкка кыйдыла». Кавказ литературада не да Каваканы юсюндөн литература «эрижирген» башлыккы ма былай тап хайрыланды Гурту улу.

Ол, художестоулу амалда бла турган журтуна сүймөкчүлүгүн айта, интернационалист кыялады: «Хар тау да кесича бийдик, ариуду. Хар миллет да кесича ариуду, бийикчи...» «Эмигизни бургурга сөзюм, былай ачык жюрөкдөн келген мултиглобалист оюмунда окуна пот «вертикаль психологиян» вертикалигин тас этмейди.

«Эски» темалада - жангы сыйфатла

«Хар жангы китап бла тобуеушу жаш келип, аны жылгыуна, чыпчыкчыланы жерпагыларына, шаудаланы ойноп баргыны туушларына, тереклени жашилгенчилерине, акъ тау башлада кёккө кыуанганды», - деп жазганды кавакка литератарыны классики Кэулииланы Кыйсын башка малкарлы жазуучу Гуртуланы Салихны «Сон кизилово делени» деген китабын юсюндөн. Поззияда ооземел бурган ызы бу: Кыйсын - Салих - чум - терек - таш - Малкар - Кавак - Дуния.

«Мени дунийа - элими кырдыгы бла ташларды», дейди ол.

Филология илмуланы доктору Кичюкчоланы Зуура «Онтологический метод, как ядро этнопоэтики» деген илму ичинде фольклор материалланы, малкар поэзияны классикерини назмуларыны юсюри блж былай оюмга чепери: таулада жашаган халкыны дуняга кыраулары «филологияны вертикальга» келишеди. Асыры теренге кирмей айтсак, ол таула, терекке, көк, таш эм башхаланды. Гуртуланы Салихни чыгармачылыгы ол бийик кыялыны таштарында бирди.

Нек дегене художник, кеси да эс этмел, кыяны-жаны бла да тауу болуп, вертикаль форма бла саягыш этеди. Ол а кавакка культураны художестоулу кодуна айлананды. Биз анга шагарты поэтни «Оууну ортасында ташла» деген

кылай ариу эшитилеме. Сүйөгелени бир бирге кёлсөлдүлөрүн, орталары бузула барганын «арыбагы ёбро тери кыядан тошдо?» деген фразеологик блж билдирди. Ол Орту тилде хайрыланычу: «Кылай кишиге ёдро арбаз бла?» деген сөзю туттады. Кён торлю ныхтылы жолдону айт: «Айры жарыгыны ийик оозгын жылларына кырап, былай оюмга гыа келеди: «Мени кюлерим, келечерим да эски башлыкка кыйдыла». Кавказ литературада не да Каваканы юсюндөн литература «эрижирген» башлыккы ма былай тап хайрыланды Гурту улу.

«Эски» темалада - жангы сыйфатла

«Хар жангы китап бла тобуеушу жаш келип, аны жылгыуна, чыпчыкчыланы жерпагыларына, шаудаланы ойноп баргыны туушларына, тереклени жашилгенчилерине, акъ тау башлада кёккө кыуанганды», - деп жазганды кавакка литератарыны классики Кэулииланы Кыйсын башка малкарлы жазуучу Гуртуланы Салихны «Сон кизилово делени» деген китабын юсюндөн. Поззияда ооземел бурган ызы бу: Кыйсын - Салих - чум - терек - таш - Малкар - Кавак - Дуния.

«Мени дунийа - элими кырдыгы бла ташларды», дейди ол.

Филология илмуланы доктору Кичюкчоланы Зуура «Онтологический метод, как ядро этнопоэтики» деген илму ичинде фольклор материалланы, малкар поэзияны классикерини назмуларыны юсюри блж былай оюмга чепери: таулада жашаган халкыны дуняга кыраулары «филологияны вертикальга» келишеди. Асыры теренге кирмей айтсак, ол таула, терекке, көк, таш эм башхаланды. Гуртуланы Салихни чыгармачылыгы ол бийик кыялыны таштарында бирди.

Нек дегене художник, кеси да эс этмел, кыяны-жаны бла да тауу болуп, вертикаль форма бла саягыш этеди. Ол а кавакка культураны художестоулу кодуна айлананды. Биз анга шагарты поэтни «Оууну ортасында ташла» деген

кылай ариу эшитилеме. Сүйөгелени бир бирге кёлсөлдүлөрүн, орталары бузула барганын «арыбагы ёбро тери кыядан тошдо?» деген фразеологик блж билдирди. Ол Орту тилде хайрыланычу: «Кылай кишиге ёдро арбаз бла?» деген сөзю туттады. Кён торлю ныхтылы жолдону айт: «Айры жарыгыны ийик оозгын жылларына кырап, былай оюмга гыа келеди: «Мени кюлерим, келечерим да эски башлыкка кыйдыла». Кавказ литературада не да Каваканы юсюндөн литература «эрижирген» башлыккы ма былай тап хайрыланды Гурту улу.

«Эски» темалада - жангы сыйфатла

«Хар жангы китап бла тобуеушу жаш келип, аны жылгыуна, чыпчыкчыланы жерпагыларына, шаудаланы ойноп баргыны туушларына, тереклени жашилгенчилерине, акъ тау башлада кёккө кыуанганды», - деп жазганды кавакка литератарыны классики Кэулииланы Кыйсын башка малкарлы жазуучу Гуртуланы Салихны «Сон кизилово делени» деген китабын юсюндөн. Поззияда ооземел бурган ызы бу: Кыйсын - Салих - чум - терек - таш - Малкар - Кавак - Дуния.

«Мени дунийа - элими кырдыгы бла ташларды», дейди ол.

Филология илмуланы доктору Кичюкчоланы Зуура «Онтологический метод, как ядро этнопоэтики» деген илму ичинде фольклор материалланы, малкар поэзияны классикерини назмуларыны юсюри блж былай оюмга чепери: таулада жашаган халкыны дуняга кыраулары «филологияны вертикальга» келишеди. Асыры теренге кирмей айтсак, ол таула, терекке, көк, таш эм башхаланды. Гуртуланы Салихни чыгармачылыгы ол бийик кыялыны таштарында бирди.

Нек дегене художник, кеси да эс этмел, кыяны-жаны бла да тауу болуп, вертикаль форма бла саягыш этеди. Ол а кавакка культураны художестоулу кодуна айлананды. Биз анга шагарты поэтни «Оууну ортасында ташла» деген

кылай ариу эшитилеме. Сүйөгелени бир бирге кёлсөлдүлөрүн, орталары бузула барганын «арыбагы ёбро тери кыядан тошдо?» деген фразеологик блж билдирди. Ол Орту тилде хайрыланычу: «Кылай кишиге ёдро арбаз бла?» деген сөзю туттады. Кён торлю ныхтылы жолдону айт: «Айры жарыгыны ийик оозгын жылларына кырап, былай оюмга гыа келеди: «Мени кюлерим, келечерим да эски башлыкка кыйдыла». Кавказ литературада не да Каваканы юсюндөн литература «эрижирген» башлыккы ма былай тап хайрыланды Гурту улу.

Таза жүрөктөн Бизни барыбызны да бирикдириучү баш борчуна санайды

Бюгонлюкдө Гуртуланы Салихни чыгармачылыгы, жазуучу ише тир кыатышканыгы Кавказны халкларыны литератарларыны айнеуна, арада шөхүлк жюрютоуге улуу себеплик этеди. Аны фахмулу киталарын тюрлю-торлю республикалада оюну койду.

Ол малкар литератары А. Пушкинни «Евгений Онегин», Ш. Руставелини «Кыяпан тери кийген батыр», Шиллерни «Хайлэуектэ блж сүймөкчү» деген чыгармаларын, дагында башха авторланы, ол санга Ч. Лермонтовун, С. Есенинни, Ч. Айтматовун кёчюрмөлери блж да байкыландырганды. Салих кыялуулук поэтиине назмуларында эшитиргенди ёз тилинде, «Джангар» деген эпосуздун анж жыры кёчюрүп, Нальчикде басмалаганды.

Художестоулу сөзю маганасы заман бла тергенди. Салих оозгын еморде жазган назмулары бюгон да окуялдыла, жаш тёлөгө ала сейридди. Окуучу алада терен философияны, оюмланы, ёмюрлөк ариуулукну, бийик мурадлагъ чакыргы халкыны багыалайды. Поэтни чыгармаларында миллетлиги шарт сезиледи, ала метасфоралары, көп темалары, хар болууну тюз суратлаганы бла энчиледи. Ол назмуларында, поэмаларында да ёз халкыны кыйын жашау жолуну, кёчюнчолукте тобуеген аны кыдарыны юсюндөн жазганды. Малкарлыла, кыялуулукна кийик, Улуу Ата журт уруу барг турган жылда депортацияны сынгандыла, оюнж жылы кени жериюе турган, Анда кёрген артыкчылык - поэтни жюрюгинде сау болмаганы жарды. «Халккыма кыйынлык келгенди», - 1944 жылны 8-чи марты», «Товар ташыгын вагон», «Кюйегн таш» эм башхалада толу

«Мени дунийа - элими кырдыгы бла ташларды», дейди ол.

Филология илмуланы доктору Кичюкчоланы Зуура «Онтологический метод, как ядро этнопоэтики» деген илму ичинде фольклор материалланы, малкар поэзияны классикерини назмуларыны юсюри блж былай оюмга чепери: таулада жашаган халкыны дуняга кыраулары «филологияны вертикальга» келишеди. Асыры теренге кирмей айтсак, ол таула, терекке, көк, таш эм башхаланды. Гуртуланы Салихни чыгармачылыгы ол бийик кыялыны таштарында бирди.

«Мени дунийа - элими кырдыгы бла ташларды», дейди ол.

Филология илмуланы доктору Кичюкчоланы Зуура «Онтологический метод, как ядро этнопоэтики» деген илму ичинде фольклор материалланы, малкар поэзияны классикерини назмуларыны юсюри блж былай оюмга чепери: таулада жашаган халкыны дуняга кыраулары «филологияны вертикальга» келишеди. Асыры теренге кирмей айтсак, ол таула, терекке, көк, таш эм башхаланды. Гуртуланы Салихни чыгармачылыгы ол бийик кыялыны таштарында бирди.

«Мени дунийа - элими кырдыгы бла ташларды», дейди ол.

Филология илмуланы доктору Кичюкчоланы Зуура «Онтологический метод, как ядро этнопоэтики» деген илму ичинде фольклор материалланы, малкар поэзияны классикерини назмуларыны юсюри блж былай оюмга чепери: таулада жашаган халкыны дуняга кыраулары «филологияны вертикальга» келишеди. Асыры теренге кирмей айтсак, ол таула, терекке, көк, таш эм башхаланды. Гуртуланы Салихни чыгармачылыгы ол бийик кыялыны таштарында бирди.

«Мени дунийа - элими кырдыгы бла ташларды», дейди ол.

Филология илмуланы доктору Кичюкчоланы Зуура «Онтологический метод, как ядро этнопоэтики» деген илму ичинде фольклор материалланы, малкар поэзияны классикерини назмуларыны юсюри блж былай оюмга чепери: таулада жашаган халкыны дуняга кыраулары «филологияны вертикальга» келишеди. Асыры теренге кирмей айтсак, ол таула, терекке, көк, таш эм башхаланды. Гуртуланы Салихни чыгармачылыгы ол бийик кыялыны таштарында бирди.

Зумакъулланы Танзила Китап чыгарыучу айнытыууа улуу кыйыны баргы

Гуртуланы Салихни эрттен бери ахшы адамчыла, поэтика, журналистиче таныйма. Аны белгили горжюкка жазуучу Шота Руставелини «Кыяпан тери кийген батыр» деген дастанын малкар тилге кёчюрөгенинде сора тилмач жанындан да билгенди. Ол эки жерге басмаланганды. Бюгонлюкдө аны тоюнелте табалык тойбойлорубо.

Биз шөхүлүкчү, интернационализи оюмдөн айтырга ёчбоз. Салих а, сөлөшүп турмай, алапайгыш иши бла кёргозтениди. Ол, кыабартыны поэтиине алапанда борчулу болуп кыялырга сүймөй, Салихни бир талай назмусын ёз тилибизге кёчюрбоз. Аны 70-жылгынын белгилегенинде «Ошхамхо» журналда, «Адыга посыл» газетде да басмаланган эдиле. Анга аталган статья, кёчюрмөлөрүне да чыккыларындыла, кыялан кыраындашмыз эдиле. Улмакча болган эдиле.

«Мени дунийа - элими кырдыгы бла ташларды», дейди ол.

Филология илмуланы доктору Кичюкчоланы Зуура «Онтологический метод, как ядро этнопоэтики» деген илму ичинде фольклор материалланы, малкар поэзияны классикерини назмуларыны юсюри блж былай оюмга чепери: таулада жашаган халкыны дуняга кыраулары «филологияны вертикальга» келишеди. Асыры теренге кирмей айтсак, ол таула, терекке, көк, таш эм башхаланды. Гуртуланы Салихни чыгармачылыгы ол бийик кыялыны таштарында бирди.

«Мени дунийа - элими кырдыгы бла ташларды», дейди ол.

Филология илмуланы доктору Кичюкчоланы Зуура «Онтологический метод, как ядро этнопоэтики» деген илму ичинде фольклор материалланы, малкар поэзияны классикерини назмуларыны юсюри блж былай оюмга чепери: таулада жашаган халкыны дуняга кыраулары «филологияны вертикальга» келишеди. Асыры теренге кирмей айтсак, ол таула, терекке, көк, таш эм башхаланды. Гуртуланы Салихни чыгармачылыгы ол бийик кыялыны таштарында бирди.

«Мени дунийа - элими кырдыгы бла ташларды», дейди ол.

Филология илмуланы доктору Кичюкчоланы Зуура «Онтологический метод, как ядро этнопоэтики» деген илму ичинде фольклор материалланы, малкар поэзияны классикерини назмуларыны юсюри блж былай оюмга чепери: таулада жашаган халкыны дуняга кыраулары «филологияны вертикальга» келишеди. Асыры теренге кирмей айтсак, ол таула, терекке, көк, таш эм башхаланды. Гуртуланы Салихни чыгармачылыгы ол бийик кыялыны таштарында бирди.

«Мени дунийа - элими кырдыгы бла ташларды», дейди ол.

Филология илмуланы доктору Кичюкчоланы Зуура «Онтологический метод, как ядро этнопоэтики» деген илму ичинде фольклор материалланы, малкар поэзияны классикерини назмуларыны юсюри блж былай оюмга чепери: таулада жашаган халкыны дуняга кыраулары «филологияны вертикальга» келишеди. Асыры теренге кирмей айтсак, ол таула, терекке, көк, таш эм башхаланды. Гуртуланы Салихни чыгармачылыгы ол бийик кыялыны таштарында бирди.

«Мени дунийа - элими кырдыгы бла ташларды», дейди ол.

Филология илмуланы доктору Кичюкчоланы Зуура «Онтологический метод, как ядро этнопоэтики» деген илму ичинде фольклор материалланы, малкар поэзияны классикерини назмуларыны юсюри блж былай оюмга чепери: таулада жашаган халкыны дуняга кыраулары «филологияны вертикальга» келишеди. Асыры теренге кирмей айтсак, ол таула, терекке, көк, таш эм башхаланды. Гуртуланы Салихни чыгармачылыгы ол бийик кыялыны таштарында бирди.

Элуга айтылганын жаманууун кыруулукчу

Кесемат

Поэмалары
Гуртуланы Салих аталаны жигиттик жолларына юсюндөн дайым жазгын назмууларын берди. Урушун, андан сора жылпаны кыйындыклары, насылары да аны көп чыгармасында суратлау энчилик тапкандыла. Бютюнда көп жанры поэмаларында: «Төрт алма терек», «Мухад көк», «Агач кылауур», «Эмюрно кезери».

Халкыбызны жигит тарыхын уллу эпикалы чыгармаларда көргөзгөн басынуулу ишди. Аны тюенесин эсинде тутту, бюгюнюн жюргенин сыйындыруу Салих ага улган кездем кыларынын, анга дайым тынгысыз бол көпөгөнүн, өкюллок этерге итингинени

Адамны кючюне бла огьурлулугуна ийнана

айтады.

«Төрт алма терек» төлүлени байламлыкларына юсюндөнди. Поэманы жигитери жашаудан алынгандыла – Салихны юйюрю, жаматууны. Мамыр кюнде, палах келгенде да бирча керекдиге жигит, өтгөр атала, жумушак, басымлы, таукел анала. Алага уа, эски жюрдө айтылганына, «махтаулукка» тууган» балама. Миллетни миллет, халкыны халк этген заманда аны чырагы өчюлмей барууду, төлбө байламлыкы юзюмлей. Жашауда хар не да байламлыды – тюенө, бюгюн, тамбала.

«Мухад көк» деген сезим төрениги, махтауу кертигили бла айырма лиро-эпикалы поэмадан Салих Ата журт уруша жоюлганга лагь атаганды. Поэти лирика жигити аскериди, уруш жолданы буксуларын жуткан адам. Баланы атасына тасыккылыгы поэманы кючю этеди. Ол бала термилуу бала алай уллуу – мухад көккю толтурай! Алайды, атасыз кыялган

ла да, аны бла энчиленди.

Адамлык даража деген уллу магъаначга кирген затла – халпаллык, адамга болушукчу этти, жан аруутуу, сюймеклик, жандаурулук, сый-намыс, адет-тере дегенча бийик аныгылама не заманда да тюрленмейди. Емюр жоллада ала бирча керекдиге. Поэма аны айтады. «Агач кылауурун» жигити Муса – агач кылауур (угъай, сюймеклик кылаууру!) Салихи бирси «Эмюрно кезери» деген поэмазына да кирди.

«Эмюрно кезери»
Ол да лиро-эпикалы поэмады. Чыгарманы кыруалу энчилик эндиге дерге жазылган поэмадан башкады. Поэма Даулетни – Жер Атаны сөзю бла башланды. Аны сөзю халкыбызны кыялын жолларына юсюндөнди. Поэманы баруунда Даулет бла ушак тауусулмайды. Поэт (аны лирика жигити) Жер Атаны сөзюне жуулап алды, өкюллок этгенча, халкы

Поэманы кыруалуы ызы көп сюжеттиди. Поэт бир XX эмюрно алына кете эсе, бир азырына келеди. Айхай да, аны алдай онгу барды – суратлау чыгармак кыайры да ачады жол, анга заман чекле жокчула. Аны юсюне поэмазы жангылыгы – аны бир кесек сонет назмуучукту мардасында жазылганды.

Ызы бла Ата журт уруш. Жер Ата Даулетке Малкыны батырларына юсюндөн айта, поэт Бай-солтанлары Алимни кийридей поэмазына.

Мында анын сыфаты, Гуртуланы Салихны башча чыгармаларында, энчи жер алады. Сөзюн жигитни (Алимни) өздюргөн андан башлап поэт ырызайлыгын дуния башында бар аналга да айтады. Аны сыфатта дагыда поэмазы көп бетлерин да жарытады. Төрт сабыяни атын жюртотгон төрт алма терек да жылрары аны аты бла башлайдыла.

Уруш уллу сынауд эди. Поэт жигиттерини сабына кызауатта жоюлган атасы Солтанбени да кыошды. Ол Сталлинград тийерлеринде жоюлду. Сермешлеге киргенлени – сауланы, өлгөнлени да – муратары бир эди – Хорлам. Ма ол мурат сабан агачынаны ушкочлагъ апышканыны этчек кырындаш этген эди, дейди. Андан барандыла бюгюн да тохтама Хорлам парадда поэти ушак нөгөрлери Даулет, Кылабелканы Солтан-Хамит, Байсолтанканы Алим, совет солдат...

Малкыар халкыны тарыхында сау болмагъан жара – ол соргондо. Аны юсюндөн айта, поэт: «Тарыхыбыз айланда / Төгөргегине жерни», – дейди. «Элинде асыралгъан / Саналмасын өлгөнгөн», – дер кюннге жеткен эдиле таула.

Гым-гым кыартлары жылган кюннге. Быйлада сюжет кызга атасы немис фашисте бла кызауат этген Мурат, аны анысы Зарият, кюнушу кыатын Сарыкол, Муратын кыргыз нөгери Копай, агъач кылауру Муса да киредиле. Аланы колгоптеринде автор жашауун чархын бурган иши ахлусу адамны таукелгили болганын көргүзөтди.

Андан ары назмуучу Даулетини Чечен жеринде, лтомда Кырал мамыр заманда анда барган уруш вре кыулукчуларына халатарында башланган эди. Назмуучу ол терлик эриткен жюргю кюйгенин сел этмейди. «Поэт кеси заманыны бетиди», – дейдиле. Андан болур, поэмада урушка бөлүнгөн кесегини башында (кыра сөз бла) назмуучу Россия бла Кавказы араларында таты байламлыкыны, аны болумуна да эсте салады:

Сызгалада сызгырады кыш жели. Битеу Чечен болуп кылады сууруу. Кеминлик керек тойлодун кыра- жеген...

Чеченде этилген артыкчылыкны кыдында соргон да боз эди, дейди поэт. Анда да кысыбыла кыра жаулуучыла тишируула. Таулу назмуучу Гуртуланы Салиха кеси кесине тырман этеди:

Мен өлмедим биринчи алайда, Поэт эсем... Олмуз позитгим...

Дуниялыкда алай ачкымы ише болдыла, анда аны тызетирге онг тапмагъан. Болсада поэти сөзю байрактыды. Терликке кыажу чыкканын кимге да борчул.

МУСУКАЛАНЫ САКИНАТ. СУРАТЛАДА: (балаунда) Нона Гапринадзе ийли бла Гуртуланы Салих; (тубюнде) Салих сабийлери эс тутуудылары бла.

ГУРТУЛАНЫ Салих

ТАШ

1
Таш жаркыла! Таш жомакчы! Сизден көп зат жок Кавказда. Биз кеткенде, бизни жокчулап, Алпандыгъыз ызыбадым.

Жыр болуп, эсен кетмелик, Кыябыр таш да болуп – алай Жадыйгыз эскизде, Эскибиз жашыгайтай.

Жастык, жолук, тошу арада Кюдогюз испет кюнюнде. Сизни тапса, иши барып, Таулу келтирге көрюндө.

Жылдык, сизге кыялпанын, Сыдырып бетиси эгелте, – Кыябыр ташлары кыюбарып, Кюй толгерины бегиттене.

Салдан жерни жарылганын Ташны тарыхына санап, Болгандыла жарыгынала, Ташларына кыайтан суруп.

Ташыны сыфаты да бизге Ташыны кесича көрюндө, Сюргюн жанын юйюбюзгө, Бийимча, кирип келгенде.

Кетмедик, жалкымы, осалга, Акылыгъан да болмады тас. Тирмелени ташы жаркысы Менден да багылагы таш.

2
Баргын сууда таш көргөнөй, Кыулары, суурун.

Ташир халкым өлгөнине, Эс бергенди, саунача

Хар ташын да, хант тузунча, Мубарик, оуй халкым Багылады ултунча, Кыулары жаркы кыялыка.

Чаричи торну жалкысы Кийби: кыялы сыныгар. Тирмелени ташы жаркысы Жастык болурга жазыр.

3
Таш үзөнине – кикирик, Кюн кыдыргынан кыяла, Жан кыдыргынан дуа кийик, Хоралдыла кыайгыны.

Ау жаулуучу алымалыкчы – Мени кыя ташларым, Дини акулгъа немалыкчы Этген сауу ташларым.

Жарлы халкымыа асма таш Болуп турду кыясы, Ташлыга табылып кыюгыраш, Бирге этерча кыарсны.

4
Азияда хар сабыяни Балгъа сугуап аггынан, Балчыга бююруп тинин, Кырал тургъанда алдыла.

Алпелуу халкым бийикге – Анжыкелте биш оду. Ол чакырады бирликте, Халкы намазга уорда.

Кыары окурча сюмлекки Этген, туз кыгына, – ташым, Каск тутады хар сөзюмю, Ууруш кюнүн, – таисам.

5
Көзюлгит кыый топонон Дарманга солум этген. Жаркы ташым тортодмюлгө Ташча – жууяны бөгөн.

Арпа тархан тирмен ташха Таулууну жарын салган Тюз ташым халкыдан таша Эттип көрмөдөн агыин.

Азтай тауландан жайылып, Эзени жамалган халкы, Алтыны жигит жыйыны – Аны айтылган кычмакы:

6
Андамны келе болур да Халкымыа таш халалыкчы, Тирмени уста бурды. Тюзлок кюнүн, сау кыялыкчы.

Азияга бизни, соркоп, Кюннөргөн эттенкичи, Атырдыгъан эди, эл көрүп, Алтыбыз» эртенкичи.

Биймген эди тарыхчы Кыадад изомлемени: Андагыла да – кыоланчык Бир тилмиле экенин;

Ташымы азы кыадаарн Улайгъан кууаты бар. – Бир халкыны сурат кыдыргынан Кюн жок!» деген кытуу бар...

7
Уста эди тирмен ташы таш ише, Агъач, кышакчы, чөмкөгө да уста. Кызылуугу, кыялболуп, юйюшөн Жерге жетип, поезд жолун тауустан.

8
Тюрк миллети халкы бачамасы Апыла деп болганды. Аны шендо-по тохон тилден тауучаг көчүрөск. Апыл деп алай көчүрүлөди. ** Алтыбыз – Апылжыаз.

Онбеш кюнню, тохтай – тохтай, ашыкмай, Жаны көлгөрөнү сыйна, сарнага... Жолоулууга кюн тиймей, ай чыкмай Багонаны саккайдыла солдата.

Орта Азияга тошдо таш устам – Тюзлок жерни ачык кезило кыонагы, Муну бери көлтүргендиле кыстап, – Кыонакч этпенде жокчуду кууланган.

Таш изилди ташха юйргенен уста, Кызарине Холам ташлары уоп. Бир ауукгыз жорек кыяйынан басды, Тауанын көргөнине кызо тоюп.

Жашырында тангы эм кени муну, Темир чыгынасы, жылны кыурту. Ол апыды. Ташы уа нечик муну? Устаны ол соруу кесди умутун.

Алай уллу магына берди ташха Келюн жапсарып кюнүн адам кенде.

Ишлерге деп жолда өлгөн атасын Таш изилди кюнню кыюу өзүнде. Да, ким экен муну ашын сыйырган!

Ташуну жерин көсөргө атасын! Анга жаралуу таш – Холам сыртлада, Анда кыялды атасыны азаны.

9
«Жерине көрө кырдыгы-дей эсек, – Ташына көрө адамды да» дейик. Таулу адам – ташыны кыянда

10
Халкы айтанчы алай. Жалкыны сан Сөзю боз айтылмак өмюрдө. Адамлык – адамны хакыды, Заманын аны көп да көрдо.

Илхамны жорюшюлдү аты – Кынашудан да озгъан бир тулпар. Жар адам юлюшюн да тапы: Кыруу – кюн, биреу а – боз туман.

Бизеу ныхымталды халкыны. Алай бу жашауда көргени – Келгенди адамлык хакына, Чиримез хыркада көртилип.

11
Тобегенде тик өрлө бек, Тау тоюбо ташлач, бир кылард... Аланы көпөргөндү жорек, Кюннө алмай бийик Мильгардан.

Токтене гергенчи, кыянтан Буз тоюлоп, тод деди да, тошдо.

12
Таурун нозоро кынады, Кытайтыш жюргиди да кючөн. Кертикке кертпеген заманда, Къан, бюрүлөп, жибите ташымы, Сюргөнлей туруу ол сабыяны, Дорбунга, ташимы киртене.

13
Ачыуун чамалыкы тышына, Жашырып ачымын изилди Да кыялып букдудогун ташыгдан, – Ол тутады бизни көзюнде...

14
Арбаны саклагъан ташыма Таркыгъан да эдим, тарала. Чыгармалар ол бир да тышына, Ол тутады бизни көзюнде.

15
Арбаны саклагъан ташыма Таркыгъан да эдим, тарала. Чыгармалар чийим тышына – Ол жерти нөгериди тауустан.

16
Харамла халкынын беттерин Олпаннга тенг эткен кюнлөдө, Адамлык дөбөрге жол берди Ол ташым, менден да бек кюнют.

17
Ол ташым халкымы тарыхын, Бөрк этти, башыма кийридин, Харамла, жашуудан таргытын, Жолун анга агыган Душундан деп адамга, Тубейик жарык бөткен;

18
Улуу Хорлам – алтымш Эшкылыгына аггыш Бизимкири деп чарих Кыурагъын аруу кюнде

19
Чакырыды солдатларын Такыбарып майдаларын, Хорамны байрамлап аламы. Алайда кыан тизилгюдө;

20
Майны бир жашил кюню, Кыдыртын жашауу кюню. Жекпеленне юлюкчө, Мен өскөнүн уяндам;

21
Кюдогюзою – муртаны Ол гүрүсү мураты Олуручу марды, Жайгъа Марды да, жюлдыды.

22
Осканд кытуула келген, Ол да иши кюймөгөн, Тауктыкы «Кыш» дөмгөн Киозе блт жерлыкчы кыарт

23
Жашык болуп баз, Көргөн осканд кыжумаз, Нөгерино жолдо кыюмиз, Солдатны жойду мургат.

24
Улуугу тенг болдуку энди биз, Бирлик да, улурда, болсун, – Чукулчундай аруу жерикчи. Малкырагъа жок ишмейи буулу!

25
Тергени – сюемип тургъанлай, Жолоучу көгетин махтаасы. Ители туюсуна тахтага.

26
Жашыкчы сен да, мен да алай Бир ачыкчы кыяллагъан кюнүнде, Агыны атасы айткылап, Аны сөз суурун ичинде;

27
Сурамай неши, аны сууру, Жашууну аныгылады керти. Жубуктасы, акымыкчы да тауну Төлпеси чыгарыады бетин.

28
Ол тыны сайлаганды таулу. Жашууну аныгылады керти. Жубуктасы, акымыкчы да тауну Төлпеси чыгарыады бетин.

Повесть

Алай а – дөбөриди алай: Жашуудан юлюшюн да ала, Харамла булугъа саклан, Ташлыгъан тас атым саклауда.

Халкымын жорюшюн – атташын Жюргиди тепени бла тенг Этди да, жанугъа – алаша, Алтыга – нал болду адетде.

Менне бюгюн сизге халпарчы Арбазда ташымы атындан. Таш кеси – кыкча, мен ачык Халпарны кышаккызы айтырга...

...Ол ташым юйргенди тэзгерге, Жашууну кюйдоргон дауэну. Эси, таулу, абдыма по жерде, – Тас тоюно бюгюн по адамлыкчы.

«Халк эдик-алайлай кыалагы!»

Намазга уорга чакыруу, Заманын кыюнде кыаллай Болдук биз, өксюлчөна кыялып.

Игиле – ууазга устыла, – Эксюлжон азадда да – таула, Ташим тордула, эмелей, Кюн – кырауу да бере эзгеле.

Бийликчи ултунча, – узак, Бийликчи кылаулагъа көк майдан. Келюмо көтөреды азан, Жан асыуча, келип жууудан.

Бийликчи а тоююн алдаркы, Алпамы акылыка – бийик! Туурада, агъара, тау тарак, Жалкымы ол тоюлди бюгик.

Ол бирли а, тирмен таш кийик, Жашууну халкымы мизуруу, Малтаны кыялганды эркиник, Сюргюнде болду ол да сөбөп.

Жар адам юлюшюн да тапы: Кыруу – кюн, биреу а – боз туман.

29
Бизеу ныхымталды халкыны. Алай бу жашауда көргени – Келгенди адамлык хакына, Чиримез хыркада көртилип.

30
Тобегенде тик өрлө бек, Тау тоюбо ташлач, бир кылард... Аланы көпөргөндү жорек, Кюннө алмай бийик Мильгардан.

31
Токтене гергенчи, кыянтан Буз тоюлоп, тод деди да, тошдо.

32
Таурун нозоро кынады, Кытайтыш жюргиди да кючөн. Кертикке кертпеген заманда, Къан, бюрүлөп, жибите ташымы, Сюргөнлей туруу ол сабыяны, Дорбунга, ташимы киртене.

33
Ачыуун чамалыкы тышына, Жашырып ачымын изилди Да кыялып букдудогун ташыгдан, – Ол тутады бизни көзюнде...

34
Арбаны саклагъан ташыма Таркыгъан да эдим, тарала. Чыгармалар ол бир да тышына, Ол тутады бизни көзюнде.

35
Арбаны саклагъан ташыма Таркыгъан да эдим, тарала. Чыгармалар чийим тышына – Ол жерти нөгериди тауустан.

36
Харамла халкынын беттерин Олпаннга тенг эткен кюнлөдө, Адамлык дөбөрге жол берди Ол ташым, менден да бек кюнют.

37
Ол ташым халкымы тарыхын, Бөрк этти, башыма кийридин, Харамла, жашуудан таргытын, Жолун анга агыган Душундан деп адамга, Тубейик жарык бөткен;

38
Улуу Хорлам – алтымш Эшкылыгына аггыш Бизимкири деп чарих Кыурагъын аруу кюнде

39
Чакырыды солдатларын Такыбарып майдаларын, Хорамны байрамлап аламы. Алайда кыан тизилгюдө;

40
Майны бир жашил кюню, Кыдыртын жашауу кюню. Жекпеленне юлюкчө, Мен өскөнүн уяндам;

41
Кюдогюзою – муртаны Ол гүрүсү мураты Олуручу марды, Жайгъа Марды да, жюлдыды.

42
Осканд кытуула келген, Ол да иши кюймөгөн, Тауктыкы «Кыш» дөмгөн Киозе блт жерлыкчы кыарт

43
Жашык болуп баз, Көргөн осканд кыжумаз, Нөгерино жолдо кыюмиз, Солдатны жойду мургат.

44
Улуугу тенг болдуку энди биз, Бирлик да, улурда, болсун, – Чукулчундай аруу жерикчи. Малкырагъа жок ишмейи буулу!

45
Тергени – сюемип тургъанлай, Жолоучу көгетин махтаасы. Ители туюсуна тахтага.

46
Жашыкчы сен да, мен да алай Бир ачыкчы кыяллагъан кюнүнде, Агыны атасы айткылап, Аны сөз суурун ичинде;

Ушайгы бир затда алага: Амалсыз болдуу элпюбиз – Барырга эрмий айланды.

Элиме керекте бир көсөк Жашууну суубут болганды, Аркымы ташлетмени эсе, Сора жокду менден магына.

Тамата, сорюше – абына, Жумушун айтырга эли келсе, Ардула сен жерни алайын, Бегитген танышын ол кесин. Жумуш эт сен аны, эрелен, – Туз жюкю арбаны тардырсен: Сабий бек алдык көргенин, Кичиден болды тамата.

47
Жырыма бла жети миллион – Ол бизге урушун «саугъасы» Сабийин болды кыаратон, Аланы атарын саккасым.

48
Малкынын жашлары да анда Сигиринде болуп турууда: Улымча бийик тауландан, Жигитлик халпарла туудура.

49
Ташына кюр бол а элим, Жашууну да, кыарын да сыйлап, Улутсу болмача келмине, Сюлептерде энди сына.

50
Жерими ташты кыюндюнда Саны жок санап да аланы: Анга чыгып, төпөгө кюндюра Кадат алпа агышты уланы:

51
«Адамны эсинден иги зат Жараткан да болмаз кыарат, Аны тап жюрюстөнг, сен – азат, Келтирген да этеди журмет;

52
Арбазыг да – танкыр, жеринг – энчи, азат, – энчи, азат, – энчи, азат; Ол болса, юсюнге жук аумаз, Ол болса, арбаз таш да-монглук!»

53
Ол улан эс бурду ол сөзгө, Акъ нору болду ол эсини: Кыурланган темпирин да юзгөн Алпарны кор болду юсюне.

54
Миллетини, арбасын чалдыра, Таркын килерге айлана, Биргери – бардыла кышакчыга, Кыялдыла бирлери – аланда.

55
Көкүлдө булутта булгана, Жарыгъан да эте көк кенги, «Жуугу-гунга!» деди булурга, Сейрге калдыра көллени.

56
– Аспарук, – деди ол, – Эдилге Миллетни экиге бөлбюрдү... Ол эки бөлүм да эндиге Бир миллет болганын билдинди.

57
Таркын халпарны эс этсин, Шарты уа чыгарсын төпөгө. Миллетни бачасын тас битес, – Магъа да, анга да кертен.

58
Тауубу тамалды белгиге, Жашууну чыгарып ташымы керди. Айтырдала атын игиле Халкымы танагы эрлери.

59
Ашырган кюн бизни Сибирге! Миллетни сормады тамырын, Буларчы, кычмагы да бирге Сюлепчөк, кюннге таргытын.

60
Таурун салама назмууга: Таркычы мен тойломо, андан Баш урдум кычмакчыны айына, Жылдым бийик тау назыга.

61
Мангылай терими ташлагъа Чык этип, журтума кылапанды. Ол ишти сюймөгөн – ташада, Изардан, мен көрө, алынды.

62
Жюргиди да, эмен жаркылай, Тюгенэм – кюн алай Даулетден, Жан сады сууган ожагыра, Кутууп бусамын беттен.

63
Кюйлери – боз колте айланып, Жашууну жибеген – төрөлө, Дагыча, тийреден улуп, Тауун жан, таркымай, тирлиди.

64
Тепсин кыруу этмей таулу, Кызауат боранга да чыдап, Кюнакчыга арбу сөз да тапды, – Төзюмлюк да арысы чырак.

65
Заманы кыраардын жалпысы Тюрленди игиге таулада. Боркүлдөйдү конде Жылы Суу, Солурга келгенин тумалай.

66
Халкыны барды азы, не көбю, Гүрүм болду, мен били ол, Аллахха бюрүп кыадаарн.

67
Алып эткен, көкө деп, манга, – Элими чөпчөгө да – гебен. Азда да тоюбди аманы, Эси бола айлыб көргөтөн.

68
Кыялынкы, шулпуча, жибите, Халкым а, табона ташына, Игисин тышына жиберди, Амандан койгенин жашара.

69
Аманан да адам этлэган Жамуат айтылды махтауга. Кызымын илингени таууга, – Сынгыры да манга нохтабу.

70
Ол тыны сайлаганды таулу. Жашууну аныгылады керти. Жубуктасы, акымыкчы да тауну Төлпеси чыгарыады бетин.

сабийлени термилуурери емюр жолланы, саулай дунпиклыкты да шуругу этеди. Болсада бийик көкдөн кыарамлы, бирси дунинны жууклуугунданы – жашадыла ала балалары бла, кюн сайын атлары сагыныла, таукеллик бере, игини, аманы юйрөтө.

Поэмда кыара сөз бла акъ сөз бири бири кюнчөлдөргө келелиде.

«Агач кылауур»
Салихи «Агач кылауур» деген поэмазы бир энчи адамны кыяларыны юсю бла XX-чы эмюрно суратын кыруайды. Кесине көп сыйындыргъан емюр эди ол – инкыйлап. Улуу Ата журт уруш, соргондо... – бары да адамны кыялыгын тура этген сынаула.

«Заманына көрө – адамы», – дейдиле халкыда. Поэманы баш жигити Мусада – агач кылауур. Уруш кызауаты Акъ-Суу эпинден узак эттип, ол Сталлинградны кыруулудан контуялыгы болганды. Ол сөбөлдөн сөз айтмайла, жукъ эшитталмай кыялганды Муса. Бу сынауу тошмесе, жашар эди ол тауларында, ачы сууларында ич, мал коте, жер сорө, Аяшат бала уллу юйююн өскөрдө. Алай болмады. Заман аны кеси өчүлөөрү бла бичилген кыадаарн тиккен эди.

Адам кеси сайламады тууз, жашар, кетер заманын да. Поэманы жигити Мусада да алай. Ала, жигиттик этилди, кыялынкы көтүрөн заманда тууп, кыялык кыудрөтерини ол сынауу бла көргөзгөн инсаналды-

ны юсюнде болган иги халлени санадыд. «Кыайгысы жюргемдик кыярылы», – дейди ол. Анда «Халкыны борчу – боюнубуз» деген назмуусунда, инсан ала балалары бла, кюн сайын атлары сагыныла, таукеллик бере, игини, аманы юйрөтө.

Поэмда кыара сөз бла акъ сөз бири бири кюнчөлдөргө келелиде.

«Агач кылауур»
Салихи «Агач кылауур» деген поэмазы бир энчи адамны кыяларыны юсю бла XX-чы эмюрно суратын кыруайды. Кесине көп сыйындыргъан емюр эди ол – инкыйлап. Улуу Ата журт уруш, соргондо... – бары да адамны кыялыгын тура этген сынаула.

«Заманына көрө – адамы», – дейдиле халкыда. Поэманы баш жигити Мусада – агач кылауур. Уруш кызауаты Акъ-Суу эпинден узак эттип, ол Сталлинградны кыруулудан контуялыгы болганды. Ол сөбөлдөн сөз айтмайла, жукъ эшитталмай кыялганды Муса. Бу сынауу тошмесе, жашар эди ол тауларында, ачы сууларында ич, мал коте, жер сорө, Аяшат бала уллу юйююн өскөрдө. Алай болмады. Заман аны кеси өчүлөөрү бла бичилген кыадаарн тиккен эди.

Адам кеси сайламады тууз, жашар, кетер заманын да. Поэманы жигити Мусада да алай. Ала, жигиттик этилди, кыялынкы көтүрөн заманда тууп, кыялык кыудрөтерини ол сынауу бла көргөзгөн инсаналды-

71
«Болгар миллетни кыруалууна жол ишлетен ол адамны бизни тарыхында да барды кыялыны.

72
1944 жылда халкыбызны көчюрдө.

ТЮБЕШИУ

Миллет театрла сынауларын, оюмларын бир бирге айткандыла

Максим Горький атлы орус театры башчысы Фатима Николаева эм Куйлыяланы Кайсан атлы Малкыяр кыярл драма театры директору Жангораланы Мажит Россияни Югуну театрларыны ассоциацияларыны онжыллык юбилеини жораланын байрамлы жый- лыгуга кыатышкандыла. Къонакъланы санында ГИТИС- ни, Б. Шуккин атлы театр училцисини келечилери да болгандыла.

Он жыл мындан алгъа белгили актёр эм режиссёр, Ингуштия Республиканы Къырал орус музыка-драмалы театрыны башчысы Михаил Базоркин, миллет театрыны таматалары Назаргана чакырып, форум бардырганды. Аны мағанасы уа мында эди - бирлиши, Шимал Кавказда бу искусство жорукларыны

саклау эм айнытуу. Магасда болгъан жыйлы- ларга келгенде, бардыргъан ишлерини ослеринден айтып, жууук заманда не бла кюре- шиклирин билдиргенди. Сора ишлеринде чыккыган проблемаланы юслеринден сөлөшкенди. Аланы санында спектакльлени салынуга ахча бөлөмөгени, иши жерлени,

актёрлары айлекъ хакъларыны азылары юсонден сорууда да болгандыла.

Тюбешюни чегинде «К.С. Станиславскийн школуну жорукларыны бююклогонди Россияни Югуну театрларында хай- ырлары» деген конференция бардырылганды. Анда ГИТИС- ни тарых, философия эм ада- биет кафедрасыны башчысы, профессор Андрей Ястребов доклад этгенди.

Къабарты-Малкыярны Орус кыярл драма театры директору Фатима Николаева билдир- генине кёре, ол конференцияда башка коллективлени башчыла- ры бла танышып, ала ишлерин

кылай бардыргъанларына туюноноп, гастрольланы кура- нуу юсонден кенешгенди.

Конференцияны итигораны къагъ Москалада «Миллетте- ни театрлары» атлы проект кура- ргара деген оюм айтылганды. Анда Шимал Кавказыны труппалары ара шахарыбыны адамларын, къонакъларын да кеслерини творчестволары бла танышдырырга отганды болукъ эди. Актёрла, бу оюму жашугъа кийирге болушукъ излей, Россияни Правительствоосуна письмо жиберге оюнушкандыла.

КЪАЛАБЕКЛАНЫ НАЖАБТ.

ДАТА

Бююнгге кёре амалланы сингдире

Май айда Россейде уголов- ны-топтуруучу инспекциялада ишленгенди кюню белгиле- неди. Бу бөлөмю иши амал- лык этген аданы тутмакъга салмай айылларына туюбуга бла байламды. Сёз тозуу, ои негда бу кыулукъда урунугъа эркинли- гини сыйырыну, юйден тышша чыкмазгара дегенча жууака тартууну ослеринден оюу к- лалы топтурулганына контроль этюню юсонден барды.

Шендогу уголовны-топту- руючу инспекцияланы тарыхы 1917 жылдан бери келеди. Октябрь революциядан сора совет кыярл жангы, пролетар- ски, уголовны политиканы жарашдыры башлагъан эди. 1919 жылда уа Москваны Совет

тени Административ бөлөмюнде бузукучланы тозуети ишлеге кыатышдыруу жапы бла биринчи учурдененла курааладыла - «Бюро принудительных работ».

«Ала тозуети иште тартылган- ла, сюрюнгге жиберилгенде, бир торлю кыулукъда ишлеге эркинликери сыйырылганына сюрюню кылай топту- рганыларына кыаргандыла. 1993 жылда уголовны-топтуруучу инспекцияла Россияни ИИ ишле министрествоундан Юстиция министрествогга берилгенди. Бююнгюкде уа уголовно-топту- руу системда реформа бла бирге инспекциялары жууаллыкыла да торленгенди. Ол а артык улуу болмаган бузукулукъ этген аданы эркинлиги сыйырып, башка амалланы кенг хайырла-

нылганылары бла байламды. Россияни ФСИН-ини КъМР- де Управлениясыны пресс- службасындан бизге билдирген- дерича уа, Къабарты-Малкыярны битер районларында бла Нальчик шахарда аллай инспекцияла бардыла. Жылны ичинде орта зорел бла алагъа 4 миң адам тошеди.

Арт заманда уа республикада аур эмида бек аур амаллык- ланы саны кебейип барды. Бююнгюкде тутулуп турганылары 37 проценти жууака экинчи негда анда да кен кере тартылгандыла. Ол а ала законлагъа бойсунуп жашагъандан эсе амаллыкны излегенлерине жууаллыкыла этеди. Аны бла бирге бузукучланы жыл санлары да жашдан-жаш болуп барды.

Уголовны-топтуруучу ин-

спекцияла алагъа бююрулгъан жуумушланы жалаанда право нызамны саклауу органына, жор-жерли власть, халкыны социальнн излемлери толту- ргуну служубла бла бирге таммалалыкдыла. Ол себеп- ден а РО-ни ФСИН-ини КъМР- де Управлениясы ол органа бла келишилге этгенди. Бу ведом- ственно бирге эни операцияла, рейде дайым да бардырадыла.

Жыл сайын а инспектора суд этилгенлери жамаут жашугъа кыайтыры жапы бла улуу иш таммалайдыла. Аланы кыялы- ларына багъа берилмей къал- маганды. 2012 жылны итоглары уловер, Къабарты-Малкыярда уголовны-топтуруучу инспекция Россейде бек иш болганды.

АБДУЛЛАХЛАНЫ ФАТИМА.

Профсоюз спорткалада

Шахарланы бла районланы командалары кыатышып

Элбрус районун администраци- ясыны командиасы кыярл учреж- деннилада ишленгенди профсоюз- ну 95-жыллыгына аталгъан спорткаладагъа кыатышканды. Ол Баксан шахарны физкультура - спортук кючюну комплексида этгенди.

Ары республиканы шахар округ- ларыны бла район администраци-

яланы командалары келген эдиле. Кыулукъчула жыл тартыуда, арм- рестлингде, дартсда, волейболда кючлерин көрпозтенди. Коман- да эришуиледе биринчилик кы- накъобайла болгандыла. Баксан эм Чегем районлары командалары экинчи жерлени юлешгенди. Ююнюч жеринде да Элбрус эм Терк районлары келечилери блгенди.

Спорткаладаны курагъа-нла билдиргенге кёре, былай спорт эришуиле алада физкультура бла кюреширге сейирлерин къозгый- ды. Бу эришуилени жыл сайын бардырылкъдыла.

Алиса ТАРИМ, Элбрус районун администрациясыны пресс-секретары.

ТЕЛЕМАРАФОН

Саусузлагъа болушайыкъ!

«Къабарты-Малкыяр» кыярл телеридиокомпания «Чухикъ дегей не бывагет деген жадауурлыкъ марфон бардырады. Ол былай юючюне кере кыуаллыкды. Сабийлени къоруулануу халкъла аралы кюноню ал- лангъа телеканалда тозон- лей эфирде кыыйын жашоу болуучу тошкен болчлык- лыла болуучугъа ахча жыйылкъды.

Быштыр а аны хайырындан юч сабийни салугъуна багъарга онг болганды: Тимур Приказикову, Мария Ямтахованы, Полина Кай- дашны. Билтеуде бирге 330 миң сом жыйылган эди. Спонсорланы хайырындан а Закоково элде эни корекция школ-интернатха болушукъ этилгенди. Нарта элде ёксюс сабийле тургъан интернатха да жомлыкъорел бла телевизорла берилгенди. Болушукъ «На- мсы» сабий ардага, Нальчикде аккыларынган кем сабийле тургъан интернатха да этилгенди.

Бу жол а марфонда жый- ылган ахча Адамни Кюговага эмида Закоково элде интернат- школгга бериллики. Алай бла, «Роза ветров» солуу комплексде бу школун окуучулары ишленген суратланы кермочко кыуаллыкды, аланы салгып алыргъа онг да болушукъ.

Дагында алаада хар соийен адам да ахча атарча урна салы- ныркъды. Битероссей кыярл телеридиокомпанияны КъМР- де финальнла ишленгенде да жадауурлыкъ ишле кеслерини ююшюлери кшошаркъдыла. Ала аурулуу сабийлеге болушукъ бирюкюл хакъларын берилкиде - битуда бирге ол 100 миң сомгга метеркиди.

Телемарфон Нальчикде, Куйлыяланы Кайсанны атын жюрюткен орамда, 12-чи июйде «Роза ветров» солуу ардага бар- дырылкъды. Ол 17 сагъатта 30 минутта башланаркъды. Анга тозонлей эфирде уа «Россия-1» телеканалда кыаргара болушукъ. Ол 18 сагъатта 30 минутта башланаркъды.

Бизни корр.

Кёрмюч

Айырмалы суратла музейде салынырыкъдыла

Къабарты-Малкыярны ариу, къонакбайлыгы бла белгили жеринде КъМР-ни сыйлы устасы А. П. Ткаченко хурметине жораланган Шимал Кавказын хунерли сабийлери ишленген суратланы араларында эришу - кермюч бардырылган тёрге айланды. Мынга жаш адамланы арасында сейр улдуу. Ол республикада бешинчи кере кыуалды.

Эришюде хорлагъанланы ишлерине 1-чи июнда «Сабий- лени къоруулагъан кюнде» А. П. Ткаченко атлы Искусстволаны музейинде кыаргара онг бол- лукъду.

КъМР - ни Куклтура министр- стествоунуде жоветстволу битер бюриюню методика арасы Ин- гущетяны, Чечени, Северная Осетия-Аланияны, Дагъыстан- ны, Кырарачи-Черкесни, Къа- барты-Малкыярны, Ставрополь

эм Краснодар крайланы художе- стволу школларында юйренген сабийлени эришюге хазырлауда уллу иш бардырганды. Кертти экамденеча, окуучуларгга комссиялени аллында сурат иш- ле бирге кере эди. Ююни а олсагат кесини оюм бил- диргенди.

Жашчыкъланы бла кызыкчы- ланы творчествову ишлеми, жа- рык торсионло болуп, тугъан жерлерини ариулугун, тарыхын,

миллет төрелерин суратлагъан- лары бла кзуаргандыла. Эришюде ачыкланганды бу- сагъатда да фахмулу сабийле, ишлерине кёллери бла берилип, жаныгъа тёлню зат юйреткен устала кеп болганылары.

Къабарты-Малкыярдан жюриге Саф Бичюев, Анатолий Маргу- лев, Лариса Нурмагомедова кшошугандыла. Ала Андрей Лукучни сокхатларыды. ИЗО музейни экспозициясында битер Шимал Кавказын сабийлерини бек иш суратлары айрыл- лы салынырыкъдыла. Ол а А.П.Ткаченко бардыргъан огу- руун иш, ахчы төреле да мындан ары айныкъларына себеплик этген болмуу.

Бизни корр.

УЧРЕДИТЕЛЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЫАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор АТТАИАНЫ Жамал РЕДКОЛЛЕГИЯ: БЕШАЙЛАНЫ Муталип (баш редактору орубсары), КЪО- НАКЪЛАНЫ Хасан (баш редактору орубсары), ТЕКУ- ЛАНЫ Хауа, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ТОКЪУЛАНЫ Борис (жууанлы секретары).

ТЕЛЕФОНЛА: Редактору приёмны - 42-63-01. Баш редактору орубсарлары - 42-38-21, 47-26-22. Жууаны секретары - 42-66-85. Секретария - 40-93-62. Корректоры - 42-63-52. РЕДАКЦИЯНЫ БЕЛОМЛЕРИ: Жамаут-политика белом - 42-67-68, 42-24-02. Экономика белом - 42-66-73. Куклтура белом - 42-75-82. Социальнн политика белом - 42-66-76, 40-59-18. Жайлыкъланы эм спорт белом - 40-93-39, 42-66-71. Письмоула эм ресшала белом - 42-37-34. Тикомачча белом - 47-31-28. Сурат алычу - 42-68-72. Бухгалтерия - 42-30-87. Операторла - 40-28-49, 42-39-65.

Редакция авторла бла кыагът жюрютмейди. Къыз жазмагъа резенция этпейди эм ала аркта кыайтырады. Газете басмавалы материалда айтылган оюмла редакцияны оюму бла келишеме болушукъды. Ала айтылган хар зат ючюне Россия Федерацияны Бююк оюмде законна тийишликке материалланы авторлары кесери жууалыдыла. Редакция авторлардан 400 рублг этгенден (машина бла жазылган 5-6 бет) кешю алмады. Газет басмавалы материалланы авторлары эркинликлери къоруулау жапы бла Къабарты-Малкыяр регион инспекцияла 1994 жылда 14-чи июнда регистра- цияланганды. Регистрация номер — 01—0066. Индекс — 51532

Беглеп

Гёжефлени къаты кюрешлери

Нальчикде Спорт макмада бел баулада тутушуудан регион аралы эришуу болгъан эди. Ол кыарачай-малкыяр жаш тёлню аиныгуга болушукъ эту «Элбрус» фонду онжыллыкына жораланган байрам мероприя- тияны келечиледе бардырылганды.

Анга Къарачай-Черкесден бла Къабарты-Малкыярдан 120-гъа жууукъ гёжер кыатышкандыла. Аланы араларында спортну усталары, Россейни бел баула- дан тутушуудан жыймыдык командаласына киргенле да бар эдиле. Жыл санларына кёре оюму жашугъа кийирге болушукъ излей, Россияни Правительствоосуна письмо жиберге оюнушкандыла.

Сормешле төртшор минут

Греплинг

«Алтынла» алып кыайткандыла

Биринчи кере Къабарты-Малкыярда спортну греплинг тюрлюсюнден «Нальчик» спорт комплекнде «Аллигатор» спорт клубу саусаларына регионла аралы турнир бардырылганды. Аны КъМР-ни Спорт тутушуудан Федерациясы бла «Аллигатор» спорт эм туризм министрествову болушукъу бла кыаргандыла. Эндиги жылдан а ол мастер- тюрледе айланаркъды.

Греплинг - тутушууну тюрлюсю. Ол 80 процентге партерде бардырылган техника упраж- ненияланд кыуалады. Аслам заман позицияны тутушугъа бөлөнеди, нек дегенде хорламгъа

атланы спортчу жауну не тую- бонде, не башында болса этеди. Бююнгюкде бу спортну Халкъла аралы Федерациясына киреди эм андан дунияны бла Европаны чемпионатлары бардырылганды.

Греплингни тутушууну башка амаларындан энцилиги сормеш- ле кезююкде чекле салынганды- рынады. Ол себепден гёжефле сормешлерин не ачытуу негда башка спортчуну солунун тыйган- приём бла бошаргга кюрешиде- ле. Мында кюл бла, аякъ бла урурга жарамайды. Эни форма жюнде, алай кийим спортчуну этине жабышы болурга керек- ди, аккылары уа - жалау.

Халаланы Хасан бла Алибек, Тотуркзулланы Азамат, Лепшюкъланы Алибек, Эдилланы Расул (КъЧР) эм Улбашланы Мартин (КъМР) кыатышкандыла. Жаш тёлню арасында биринчи жерлени Астемир Гитов, Бёзюланы Аслан, Рамазан Шахеммишев (КъМР), Жахирланы Таулан, Ислам Халиров (КъЧР) алгандыла. Хорламгъа ити- нуолкелери ючюм Мокъланы Муса бла Эдилланы Расул эм иги техникалары ючюм Рамазан Шахеммишев бла Алим Бёзюев эни белгиленгенди.

Бёзюланы Солтан бла Мызы- ланы Мураднн а спортчуланы, кыуаручуланы да жырлары бла кыуандыргандыла.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Билдириу

Эришуле, оюнла, викторинала

1-чи июнь - Сабийлени къоруулануу халкъла аралы кюно- ду. Ол жашчыкълары бла кыз- чыкъла ашыгып сакъланын байрамладан дунияда. Бу кюн саулай дунияда сабийлеге атап байрам мероприятияла кыуарайдыла, аны бла бирге баш- келер тёлню мамыр эм на- селлик ведюрюню сорууларын сюезде.

Быйыл да бизни республика- да Къабарты-Малкыярны Кёл функциялы жаш тёлю арасыны башланчылыкъу бла кзуан- ликни дуниясы» деген акция

бардырылганды. Аны мураты гитчелени бош заманларын за- укьул ведюрюдо, жамаутны эни аланы проблемаларын таммалаугъа буруду. Бек башы саулай дунияда сабийлеге атап байрам мероприятияла кыуарайдыла, аны бла бирге баш- келер тёлню мамыр эм на- селлик ведюрюню сорууларын сюезде.

Быйыл да бизни республика- да Къабарты-Малкыярны Кёл функциялы жаш тёлю арасыны башланчылыкъу бла кзуан- ликни дуниясы» деген акция

аштиликлени, миллет эм инди- яны тесеупе теспелликди. Сабийле сойген жомакъларыны жигитлери бла тобеши- ркиди. Андан сора да, ала суратла ишлеп эриширкиди.

Акцияга кыатышырга рес- публикада жашгъанла, аны къонакълары да чакырыла- ла. Ол биринчи июнда сагъат ючен бешере дери шахарны солун паркында «Чайный до- мик» кафени тийреседе бар- дырылкъды.

Бизни корр.

Салтукчу

Солдатла аскерчилени излейдиле

Къоруулануу министрествону тау бригадалары Кавказ ючюм сормешледе 1942-1943-чю жыл- лада ёлген совет аскерчилени изеркидиле эм ёлкю сюеклени башка жерледе асырыкъдыла.

Алай борчну къоруулануу министр Сергей Шойгу салганды. Ол бюрчю кылай топту- рлулугуна юсонден аскер вед- домствону башчысыны биринчи орунбасары Александр Бахин бил- диргенди. Аны айтууна кёре, солдатланы эм офицерлени ёлкюлерин аскериле кеслери изеркидиле. Алай ёлкю сюек- лени тауладан эниге ИМС-ни адамлары тошорлюкюде.

Излеу ишлеге башчылдык этер ючюм, Юг аскер округун штабында оператив кыуым

кыуарганды. Анда дагында белгиленгенча, ол ишни 33- чю эм 34-чю тау бригадала топтурулукъды. Иш узакъгъа озолугуу эм ёлкю сюеклика- лы болганы себепте, урушлада ёлген солдатланы излеуде битен эни составны хайырлангырга онг жокуду.

Бу борчну топтуруу бла теш кезле отрад кюреширилди. Алай Призьбурсеге келе турган алай барыкъдыла, излеу ишлени бардырыла болумла кыуалаша.

Ол солдатланы эм офицерлени кыуаларында, эни алыпинист сяржеринден сора да, мина- ланы излеучю аппаратла, раз- ведканы комплекти эм шанцевый инструмент болурга керекди. Ол ала бирге уа, Россейи

аскерде аскер хазырланууну эни тюрлюсю - аскерчилени туулауда кыулукъ этерге хазырлауда да - хайырланылт башланаргга керекди. Шойгуну оюнуу бла Аскер кючлени Терс- Кюлда (Къабарты-Малкыяр) къоруулануу базасы сакълан- ды эм андан ары айнаыл- лыкъды.

Андан сора да - дегенди Бахин - ИМС бла бирге ишлей, биз хар затны да битен Россейни жерини юсю бла ташемыз ючюм, Ергагичи (Хакасия Рес- публика) базаны курагъан- дык. Анда Ара эм Восток аскер округланы подразделениелары таулада аскер кыулукъ этуге юйргитилдикди.

«Российская газета».

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИЦАНЫ АДРЕСИ: 360000, Нальчик шахары, Ленин аты проспекти, 5 электрон почта: ebor_50@mail.ru